

ЗАМАНИ

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Кенгеш

Казбек КОКОВ:

Жукъгъанланы саны азайып бара эсе да, кийирилген чеклени кетерирге алыкъа эрттеди

КЪМР-ни Башчысы Казбек Кокков бардыргъан «муниципал сагъатны» кезиулю жыйылыуунда республикада эпидемиология болум союзленди, миллет проектле жашауда къалай бардырылгъанлары, энергоресурсла ючюн телеуле тинтилгенди. Сёз муниципал къуралыулары сейирлерин сюд органлада къорулаууну юсюнден да баргъанды. Кенгешге Правительствону башчысы Мусукланы Алий, аны биринчи

орунбасары Муаед Куниев, премьер-министрни экинчиси Марат Хубиев, жуаплы министрле, муниципал къуралыулары оючулары да къатышхандыла.

Республикада эпидемиология болумну юсюнден айта, Казбек Кокков коронавирус жукъгъанланы саны азая баргъанын чертгенди. Бюгонлюкде госпитальлада 743 адам бардыла, аладан 73-сю реанимация бёлюмде турадыла. Бир кюннге ауруу жукъгъанланы

саны азайгъанды. Аны бла байламлы бир ненча госпитальгъа саусузланы келтириу тохтатылгъанды, къалгъанларында болгъан 1235 жерден 62 проценти аркинди. Резервде 450 жер барды.

Иммунизация жумушла андан ары бардырыладыла. Коронавирусха къажуу дарман салырча 43 жер ачылгъанды, организациалагъа барып, уколну жеринде этерге амалла да къуралгъандыла. Республикагъа «Гам-Ковид-ВАК» дарманны 8242 дозасы келтирилгенди, 3197 адам аны биринчи кесегин салдыргъандыла, экинчисин а – минген аслам.

Коронавирус жукъгъанланы саны азайып баргъанына да къарамай, республиканы оючусу айтханыча, алыкъа аурууну жыйылыуу бла байламлы кийирилген чеклени кетерирге эрттеди. Сёзге, халкъ аслам къатышхан жыйылыуаны.

Ахыры 2-чи бетдеди.

ВИДЕОКОНФЕРЕНЦИЯ

Сюзюну арасында – газ бла жалчытыу эмда оборудованияны хайырланыуу кьоркьуусузлугу

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы Казбек Кокков видеоконференция халда «Газпром» ПАО-ну правленини председателини орунбасары Виталий Маркелов бла ишчи тобешиу къурагъанды. Анга КЪМР-ни Правительствосуну Председатели Мусукланы Алий, биринчи орунбасары Муаед Куниев, КЪМР-ни промышленность, энергетика эм сатыу-алуу министри Шамиль Ахубеков, «Газпром межрегионгаз» ООО-ну таматасы Сергей Густов, «Газпром» ПАО-ну, «Газпром межрегионгаз» ООО-ну келечилери да къошулгъандыла.

Тобешиуде келлик беш жылны ичинде газ бла жалчытыу эм газ тартыу программаланы жашауда бардырылулары союзленди. 2008 жылдан 2020 жылгъа дерги «Газпром» ПАО республиканы газификациясына 92,7 миллион

сом инвестиция этгенди, 2021-2025 жылгъа инвестицияланы ёлчечи 379,7 миллион сом болукъду. Программаны чеклеринде 14 километр посёлкала аралы эм 18 километр посёлкала ичиндеги газ ызыланы тартылуларыны къорулушу белгиленди.

Хайырланган отлукъ ючюн ёнкючле кенгешли энчи темасы болгъандыла. Бюджет организациаланы жанындан хайырланган газ ючюн телеуле бийик даражада болгъанлары белгиленгенди, башха тюрлю иеликледен болгъан предприятияланы бла организациаланы ол жаны бла назамлылыклары кеторюрге тийишлиди. Жамаут бла ишлеуно игилендирирге керекди, ол санда электрон телеули анытыууну хайыры бла да.

Тобешиуну чеклеринде республиканы хайырланычуларын газ бла качеству эм ышангылы

жалчытыу, юйлени эм фатарланы ичлеринде газ оборудованияны кьоркьуусуз хайырланыуу жалчытыу соруула да союзленди.

Кенгешге къатышханла газ оборудованияны хайырланыуу кьоркьуусузлугуна энчи эс бургъандыла. Кёбюсюнде авария болумланы сылтаулары жашуу турмушда эксплуатация жорукъланы бузулгъанлары эм жашуу журт-эксплуатация организациаланы жанындан тийишли къарала болмагъанындан чыгъадыла. Аллай компанияланы юйлени эм фатарланы ичлеринде газ оборудование жаны бла излемлени толтурулуларына къаргъанларында жуауаллыкларын кючлеу амаллагъа эс бургъандыла, ол санда инсанлагъа жашауда газ бла хайырланганда жорукъланы сакълау информацияны берюрге да.

Жыйылыу

Республикада быйыл жюзге жууукъ арбаз тийре тапландырыллыкъды

Россеини Правительствосуну Председателини орунбасары Марат Хуснуллин видеоконференция халда Россей Федерацияда Регионланы анытыу жаны бла правительстволу комиссияны президиумуну жыйылыуун бардыргъанды. Аны ишине Къабарты-Малкъарны Башчысы Казбек Кокков да къатышханды. Анда 2020 жылда ырахат шахар болумланы къурау регион проектлени бардырылуларыны эсеплери, келлик жылгъа планла да сюзюлгенди.

Къабарты-Малкъарда былтыр 39 жашуу тийреде 122 арбаз тапландырылгъанды (планда 177 белгиленип эди) эм 34 жамаут кенглик. Къуралгъан экономияны хайырындан муниципал контрактланы тохташдыргъанда къошакъ халда 5 арбаз тапландырылгъанды.

КЪМР-ни «Шёндюлюю ырахат шахар болумланы къурау» къырал политикасыны ырысхы бла жалчытылынуу 248 миллион сомдан артыкъ болгъанды. Битеу ишле заманында толтурулгъандыла.

Бахсанда жангы паркны тапландырыу да ахырына жетгенди. Аны салыуу 85 миллион сомну Бахсан району административ арасы гитче шахарлада ырахат болумланы къурау жаны бла эм иги проектлени Битеу-россей конкурсуна хорламы ючюн алгъанды. Объектни уллулугу 26 гектарды.

2020 жылда ырахат шахар болумланы къурау жаны бла эм иги проектлени IV Битеу-россей конкурсу «Гитче шахарла» бёлюмюне дагъыда Чегем шахарны заявкасы да тышгенди. Чегемге бюджетле аралы башха трансфертлени

ёлчечи 50 миллион боллукъду.

Бусагъатда Россеини Минстроюну бла Къабарты-Малкъарны араларында жумушланы толтуруу назамгъа къол салыннганды, ол санда проектированияны юсюнден информация, къорулуш (ремонт, жангыртуу) эм тынгылы къурулуш объектлени хайырланыуу гъа беруу жаны бла къошулгъанлагъа да. Графикте тийишлиликде «Чегем – Паркны» къурау бла байламлы проект документация жарашдырылгъанды.

«Шёндюлюю ырахат шахар болумланы къурау» регион проектни 2021 жылда жашауда бардырыуу КЪМР-ни 40 муниципал къуралыу къатышырыкъды. Планнга 31 жамаут кенгликни эм 89 арбаз тийрени тапландырыу салыннганды. Бюгонлюкде муниципалитетле 2021 жылда ишлени бардырыу контрактлагъа къол салыууну тамамлап бошайдыла.

Жыйылыууну чегинде 2020-2021 жыллада жылыу берген кезиуну къалай ётгенине къаралгъанды. «Саулай алып айтханда, къышны эки айы тап халда озгъандыла, алай авария болумла да жерлерин тапхандыла. Субъектлени башчыларына аллай кезиуде сакъ болгъанлары ючюн ырызлыгъымы билдирирге сюеме, авария болумланы эм чурумланы кетериуде орталыкъ заман кёрюмде сагъатдан азды», - дегенди Хуснуллин Регионланы анытыу жаны бла правительстволу комиссияны президиумуну жыйылыуунда.

КЪМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

Жазылыу - 2021

Энтта да мадар барды

Хурметли жамаут!

Бир тюрлю чурумла бла сиз»Заманны» быйылны биринчи жарымына жазыдалмай къалгъан эсегиз, халны тюзетирге онг барды. Февральны 20-сына дерги бу жумушну къайгысын кёрсегиз, ана тилибизде чыкъган газетни 1 мартдан алып, окъуп башларкъсыз.

Жазылыууну төрт айгъа багъасы – 486 сом 70 капек.

Бизни индексибиз – П 5893

Казбек КОКОВ: Жукъзъанланы саны азайып бара эсе да, кийирилген чеклени кетерирге алыкъа эрттеди

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Мускуланы Алий миллет проектле бла къырал программала къалай толтурулгъанларын билдиргенди. Аны айтханына кере, ахча муниципалитетлеге берилгенди. «Къурау жумушлары тамамлагъандан сора проектлени жашауда бардырып башларыкъбыз», - дегенди ол. Казбек Кокков муниципал къураулыуаны башчыларына миллет проектлени тамамлауу кеслерини контрольларында тутарга керек болгъанларын эсертгенди.

Муаэд Кунжиев энергоресурла ючюн телеуле не халда болгъанларын юсюнден айтханды. Республиканы Башчысы, анга тынгылап, организациала телеулене къалай этгенлерин сюзерге буюргъанды. «Адамларыкъбыз газ, суу, ток, башха ресурсла ючюн ахчаны бермейдиле деп ийнанмайма. Муниципалитетлени башчылары организациала бу ишни къалай бардыргъанларын тинтирге керекдиле», - дегенди ол эмда, муниципал организациалада

тинтирге бардырып, керекли мадрала толтурурга буюргъанды.

КъМР-ни Башчысы жууаплы ведомствола къитанцияланы телеулюлеге заманында жетдирирге керек болгъанларын да белгилегенди, энергоресурла ючюн телеуле бирикдилген къитанцияла бла хайырлангъанланы санын ёсдорюрге кереклисини юсюнден да баргъанды сёз. «Телеулене кёбейтсе, тарифлени азайтырга оң болукъду. Аны себепли бу жаны бла ишни къатыландырырга керекди», - дегенди ол.

Муниципал къураулыуаны сейирлерин сюд органлада къоруулауу юсюнден энчи айтылгъанды кенешде. Республиканы Башчысы муниципал ырыскыны къоруулауула да къаты болурга кереклисине эс бургъанды. «Закон эркин эте эсе, сюд органлага барырга керекди. Биз муниципалитетни, районда жашагъанланы сейирлерин сакъларга борчлубуз», - деп чертенди эмда бу жаны бла иш къалай къураулгъанын сюзерге буюргъанды. Кенешде сёз социальный сеть-

леде Тёбен Чегемде шолкуну харлыны, аны жангыртырга кереклисини юсюнден басмаланган билдируню юсюнден да баргъанды. «Жарсыугъа, быллай осал болумга жетген шолкуну туюлюдо. Хау, федерал программалада бу жумушлага ахча бёлномегенди. Алай биз шолкуну жангыртырга ахчаны кесибиз табарыкъбыз. Керек болса, аны жерине барып да кёрлюкбюз. Алай республикада билим беруу учреждениялары быллай осал халга жетдирмезге, онг болгъанына кере, аланы тап халда тутарга керекди. Сабийлериз шолкунга, ол жангы туюлюк эсе да, къуанып, сыйоип кирича этерге борчлубуз», - дегенди Казбек Кокков.

Муниципал къураулыуаны башчыларына къысха заманын ичинде битеу шоллада болуп, аланы халларын сюзерге, тинтиулене эсеплерин Жарыкъландырыу министрствого берирге буюрулгъанды.

КъМР-ни Башчысыны бла
Правительство суну
пресс-службасы.

Парламент

Аллыбызгагъы жайда тамамланарыкъ жумушлары юсюнден оюмларын айтхандыла

Россеини тарых общество суну башчысы **Сергей Нарышкин** видеоконференция амал бла обществону президиуму кенгертилген жыйылыууну бардыргъанды. Анда Улуу Ата журт урушуну кезиунде мамыр халкъны арасында къоранчланы тергеуно соруулары сюзюлгендиле. Кенешде КъМР-ни Парламентини спикери **Татьяна Егорова** да къатыштырды. Ол Россеини тарых общество суну КъМР-де бёлюмюно башчысы болгъанын белгилерчады.

Сергей Нарышкин жууукъ кезиунде тамамларга белгиленген жумушлары юсеринден айтханды: «Москвада, регионлада да жайда тюрлю-тюрлю жыйылыула, жумушла бардырылгъан билеме. Апрельде биз адам аламга чыкъгъанлы 60 жыл толгъанын – Юрий Гагаринни жигитлигин белгилерикбиз. Майда уа Улуу Хорламны 76-жыллыгына, 13 майда князь Александр Невскийни 800-жыллыгына аталган къуанчлы жумушла бардырылгъандыла. Улуу Ата журт уруш башлангъанлы 80 жыл толгъанын белгилеуно чеклеринде эсгеруу жумушла да къураулгъандыла, быллай магъаналы башха ишле да болукъдула», - дегенди ол.

Россеини тарых общество суну эмда Тарыхдан устанланы ассоциациясыны башламчылыклары бла октябрьде тарыхдан устанланы биринчи битеудуня конгресси бардырылгъанды. Анга Европа, Азияны, Африканы, Австралияны, Шимал эм Юг Американы къыраллардан 700-ден аслам устас къатышырыклары белгиленди.

Ленинград областын губернатору **Александр Дрозденко** Гатчина районда концлагерь болгъан жерде, анда уа сабийле тутулгъандыла, мемориал къурауу юсюнден предложение этгенди. Областын оюучусу аны турист программага къошарга кереклисин белгилегенди. Алай бла регионну къошаклары Улуу Ата журт урушуну, Ленинградны блокадалыны, бу шахар ючюн къазуатлы койсюзлюгюно юсеринден керти халарны билдикдиле.

Сергей Нарышкин Россеини аскер-тарых общество бла Россеини тарых общество фашистлени къолларындан жологъан мамыр адамланы атларын ёмюрлюк этуу жаны бла башламчылык этгенлерин эсертгенди. «Проектни Россеини Президенти къабыл кёргенди, РФ-ни Правительство суну аны жашауда бардырырга буйрукъла берилгенди. Ленинград областын оюучусу Александр Дрозденко Гатчинаны тийресеуде эсгерте салырга кереклисин айттайды. Бу предложенияны РФ-ни Правительство къабыл этгенди, аны Россеини аскер-тарых общество бла Россеини тарых общество да тюзге санайдыла. Мемориалны къурауу бла бирге Совет Союзга этилген къабуулануу кезиунде мамыр адамланы арасында къоранчланы да тюз тохтандырыу иш бардырырга тийишлиди», - деп чертенди Сергей Нарышкин.

Жыйылыуу РФ-ни Президентини болушукъчу суну, Россеини аскер-тарых общество суну башчысы **Владимир Мединский**, Россеини илмула академи-

ясыны битеулю тарыхны институтуну илму башчысы, Россеини тарых общество суну сопредседатели **Александр Чубарьян**, организацианы президиуму келечилери, ол санда Федерал архив агентствону башчысы **Андрей Артизов**, Чрезвычайный эм Полномочный посол **Докю Завагва**, Москваны къырал университетини тарых факультетини башчысы **Сергей Карпов**, Россеини тарых общество суну правленийни оюучусу, «Ата журтну тарыхы» фонду толтуруучу директору **Константин Могилевский**, РАН-ны Россеини тарыхны институтуну директору **Юрий Петров**, Шёнчжэнде бирикдилген университетни биринчи проректору, аны аллимлерини советини председатели, МГУ-да Къырал аудитни баш шолкуну оюучусу **Сергей Шахрай**, обществону регионлада бёлюмлерини башчылары да къатышхандыла.

Конференция бошалгъандан сора Татьяна Егорова журналистлеге обществону регион бёлюмюне 75 адам киргенин билдиргенди. Былтыр ноябрде аны советини къаууму сайлангъанды. Анга 24 адам киргендиле, аланы арасында вузланы устанлары, аллимле, Архив службаны келечилери, РАН-ны Къабарты-Малкъарда илму арасыны гуманитар тинтиулене институтуну къуллукчулары.

Келир кезиунде тамамларга белгиленген жумушлары юсеринден Татьяна Борисовна былай айтханды: «План къабыл кёрюлгенди. Ол тюрлю-тюрлю жумушладан байды. Ол санда конференцияла, жыйылыула къураулгъандыла. Биз тири ишлергибизге ишексизме. Энчи магъана излеу жумушлага бериликди, бийик-тау музейини къурауу соруу да тамамланарыкъды. Президиуму жыйылыуунда сюзюлген соруу юсюнден айтханда, ол шёндөгю заманда бютонда магъаналыды. Улуу Ата журт урушуну юсюнден тарых шартланы сакълар, ёсип келген тёлуну патриот ниетледе ёсдорюу ючюн регион бёлюм къолдан келгенин этерикди», - дегенди ол.

КъМР-ни Парламентини пресс-службасы.

Тюбешуу

Озгъан жылны эсеплери эмда келлик

заманнга планла терең тинтилгендиле

Къабарты-Малкъарны Башчысы **Казбек Кокков** Россей Федерацияны къурулуш эм жашау журт-коммунал мюлк министри **Ирек Файзуллин** бла Москвада кёрюлгъанды. Аны чегинде 2020 жылда Къабарты-Малкъарда «Жашау журт» регион проектни бардырыуу эсеплери эм 2030 жылга дерри къурулуш бёлюмде бла ЖКХ-да келлик заманда жетерик кёрюмдюле сюзюлгендиле.

2020 жылда республикада 499,9 минг квадрат метр жашау журтла хайырлануула берилгендиле, ол план кёрюмдюлене 5,4 процентге кёбюрюкди. «Жашау журт» регион проектни бардырыуда 2021 жылда целевой кёрюмдюлеге битеулю уллулугу 513 минг квадрат метр болгъан жашау журтла хайырлануула берилгенлерин санарчады. 2030 жылга ол кёрюмдюно жылга 761 минг квадрат метрге кёбюрюрге борч салынганды, битеу да бирге он жылга жашау журтладан 7 миллион квадрат метр чакълы кёрюмдюге жетер умут барды. Темага кере жашау журт ипотека кредитни хар сыйоен алапырча болумла бла байламлы соруулаула да къарайгъанды, ол санда элдеде да.

Республиканы суу бла жалчы тылыуун энчи сюзгендиле. «Таза суу» миллет проект бардырылады, анга кере 2024 жылга дерри республика 424,4 миллион сом алыккъды. «Таза суу» федерал проектни челеринде 2020 жылда республиканы тийресинде 32 объект ишленгенди неда жангыртылгъанды, аланы битеу да багъалары 160,3 миллион сомду.

2021 жылда 128,2 миллион сомга 19 суу бла жалчытан

объектни ишлерге эм жангыртырга план салынганды. Ол сорууну тинтгенде республикага суу баргъан системаны игилendirirча къошакъ ырыскы бёлюмюрча онлаула къаралгъанды. Кён фатарлы юйледе тынгылы ремонт этуу соруула бла байламлы регионну оюучусу ол жаны бла программага 2020-2021 жыллада 160-дан артыкъ кён фатарлы юй къошулгъанын, былтыр аладан 83-суне тынгылы ремонт этилгенин айтханды.

Тюбешуно ахырында Казбек Кокков Прохладный шахар округну эм Прохладна муниципал районну Ара район больницасыны хирургия корпусун шёндөгюлю диагностика эм операция оборудованиге битеулю уллулугу андан ары бардырыуу сорууда билеклик этгени ючюн Ирек Файзуллинге ырызлыгъын билдиргенди. Ол жашау журтла бөлүмюне 68 миллион сом бёлюнгенди. Ол санда ахчага больницада бусагъатдагы заманнга келишген энчи котельный ишленрикди эм махкемин медицина кислород бла жалчытан газификаторну ючюн кёбейтилирикти, 3 тонна жидкий кислород сыйынган орун салынып (бусагъатдагы орунга 1 тонна сыйында).

Бюгонлюкде больница, аны хайырлануула 2020 жылда апрельде берилген жангы корпусунда пандемияны аллындан бери госпиталь ачылгъанды, коронавирустан ауругъан саусузы алынуу тохтатханды эм план ишин жангыдан башларга хазырланады.

КъМР-ни Башчысыны бла
Правительство суну
пресс-службасы.

Сопу

Бир билет бла самолётха, автобусха да минерча

Къабарты-Малкъарга Минги тауга солурга келгенге бир билетни системасы ишлеп башлагъанды. Анга курортха поездде неда самолётта эм автобусда келинуу багъасы киредиле. Экспертле оюм этгенлерича, бу башламчылык адамлага жолга заманларын кеп къоратмазга, логистиканы игилendirirге, туристле Элбрусха аслам келирча этиуге болушурукду.

Россеини транспорт министрствосуну Бирикдилген транспорт дирекциясындан билдиргенлерине кере, темир жол вокзалдан эм Минеральные Воды аэропортдан Нейтриногъа, Элбрусха, Тегенеклиге, Байдавогъа, Ит-Кьолга, Чегетте, Терс-Кьолга, Азауга автобусларга бир билетлени – «поезд+автобус» - темир жол

вокзалланы барысында да эм «РЖД-ны» сайтында алырга болукъду. «Самолёт+автобус» билетле уа Транспорт клиринг компанияны агент сетелеринде сатыладыла.

Республиканы курортла эм туризм министри Мурат Шогенцуков билдиргенича, Минги тауну тийресине автобусланы рейслерине этретен бери да къарарга керек эди. «Туристлеге курортха жетер ючюн, трансферни заказ этерге неда бир ненча машинаны алышдырырга тюше эди. Быллай билет ол чурумланы кетерикди эм солурга келгенле Элбрусха жолуочулуклары тынч, чурумсуз да болуугуна себеплик этерикди», - дегенди ол.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

ОНОУ

Социал кадрланы даражаларын кётюре

Россейде бла тыш кыраллада пандемияны болумларын социал ишчилени кыйынылары магъаналыклары ачык кёрюнгенди. Ол кёлени, бютонда абаданланы, самоизоляция низамда орамга чыгарга, жуууклары-тенгери бла тубеширге онглары болмай кьалганы бла байламды. Тюкенге неда аптекага жолоучулук окьуна алага бусагатда да кьоркуулуду.

Ма аллай болумлада социал ишчилени кыйын халлага тышген адамлага кыйыматлы болушлук тапдырадыла. Ала кьартла турган юледе, сакьатлага интернатлада эм башха социал организациялада жашаганлага кьарайдыла. Аланы араларында уа ковид, онкология, ауур жорек-тамыр эм башха ауруулары болган инсанла бардыла. Алай бла социал ишчилени кеслери да кьоркуулуду кьауумдадыла.

РАНХиГС-ны Шимал-Кавказда институт филиалыны менеджмент эм предприни-

матель право кафедрасында урунган социал илмуланы доктору Алийланы Светлана былай белгилейди: «Эпидемияны болумларында себеплик излегенлени кёбейгенлерини сылтауундан хар соцработникни ауурлугу уллу болганды. Андан сора да, коронавирус жукьган аурууга жагьылырга кьоркуу да ёсгенди. Махтанып айтханым туююлду, алай социал ишчилени да бюгонню кюнню жигитлерине санарга боллукьду.

Аны себепли Правительствону социал ишчилеге телеулеге 9 миллиард сомдан артыккы

бёлгени да социал жумушла тапдырган бёлюмню кадр кьолайлыгын сакьлауга бурулупду. Аллай буйрукьну Правительствону Председатели Михаил Мишустин Правительствода Коронавирус жукьган аурууну жайылуун тыйыу жаны бла координация советни 2021 жылда 26 январьда кьуралган жыйылуунда бергенди».

Ол оноу кьыралны, бир жанындан, бу бёлюмге кадрланы келтириуге сейри болганын, бири жанындан а, жамауатны, ол санда социал ишчилени да, кьорулауда борчун толтуруун кёрютеди.

- Социал ишчилени ырыскы бла кёллендиргенден сора да, шёндою болумлада тийишли учрежденианы даражасын кьурау, социал ишчилени кеслерини намысларын ёсдюрюу эм башха сорула да чыгадыла, - деп да белгилегенди бу жаны бла кесини оюмун Алийланы Светлана.

АЙДАБОЛЛАНЫ Джамия хазырлаганды.

Маданият

Жерлешибизни суратлау фильми Америкага фестивалда кёрюзтюллукю

Махийланы Мариямны «Горький» суратлау фильми Шимал Кавказны тишируларыны жашау турмушларына жораланган чыгармады. Аны Америкада документли кинону эм уллу фестивалына кьошханларын билдиргенди бу кюнледе Максим Горький атлы киностудиядан. Ол мартда кьураллык эришюю.

- Бу фильм тюз чыкьганлай окьуна жолун хорламладан башлаганды. Аны Горький атлы киностудияны жангы кьаууму хазырлаганды. Энди уа бизни «Горькийларыбыз» эм белгили документли киноленталаны кьарауларына алыннганды. Ол бизге ишибиз тюз жол бла барганына ышаныулук береди.

Бу чыгарма заманына кере кереклиди, ариуду эм терен магъаналыды. Ол жетишимли болуруна ышанабыз, «AmDocs» фестивалы башлауун ашыгып сакьлайбыз, - дегенди студияны баш продюсери Лика Бланк.

Алгьаракьлада «Человек, познающий мир» Битеуроссей фестивалда бу кинофильм эм иги документли ишча саугага тийишли болганды. Ол American Documentary Film Festival фондуну болушлугу бла жыл сайын Палм-Спрингс шахарда ётеди. Быыл кьараула 26-30 мартда башларыкьдыла.

ДОДУЛАНЫ Мадина.

Кьурулуш

Кёп сакьланган чакь жууукьду

Белгили болганыча, Кьулийланы Кьайсын атлы Малкьар кьырал драма театры мекамьнда бардырылган кьурулуш ишле ахырына жетдирле турадыла эм кьысха заманын ичинде ол искусствону суйгенлеге кесини эшиклерин ачарга хазыр боллукьду.

Бюгонюкде мекамда тапандырыу ишле бардырыладыла, музыка эм сахнага жарыкьлыкь берген кереклени орнатыуга аслам эс бёлюнеди. Театрны директору Жангоразланы Махитни асламы информация органлага билдиргенле кере, объект бла байламны битеу жумушла КьМР-ни Правительствону Председатели Мусукланы Алийни контролюндадыла. Хар шабат кюн ол анда кенгешле ётдюреди.

Энци эс от тошюуден сакьланууга, сакьатлыкьлары болганла мекамны ичинде тыйгычсыз жюрорча

амалла кьурауга, техника жаны бла жалчытууга бёлюнеди. Дагыда кьурулуш бошалгандан сора мекамны хайырланган кезиуде кемчиликле ачыкьлансала, аланы кетериуну юсюнден подрядчик бла келишим этилипти.

Театрны коллективине арда тынчыракь болур ючюн кьурулуш ишлени кезиунде кёп затха эс бёлюнгенди. Сёз ючюн, эркин гримёрныйле сахнадан узакь болмай орналапдыла. Андан сора да, ала бир бирлерине чырмаулукь этмей, рольларын юйренчирча отоула да асламдыла.

Сёзсюз, театрны, «Балкария» ансамблибизни да коллективлери шёндоюлю излемлеге кере жарашдырылган объекте урунурга тийишледи. Ол аланы жангы спектаклье бла программала салырга кёллендир деп ийнанабыз.

КЪАСЫМЛАНЫ Аминат.

ЭЛ МЮЛК

Мелиорация тирликни сезерча ёсдюргенди

Республикада жерчиликде кьармашхана былтыр мизеуден бла кьудорудан иги тирлик жыйгандыла. Аны жарашдырып бошагандан сора ауурлугу 1193,3 минг тонна болганды. Бурунгу жылны кёрюмдую бла тенгешдирип айтханда, ол беш процентге асламды.

Сагьынылган кёрюмдуюгезетерге асламысында мизеулукь битимлени тирликлиги ёсгени себеплик этгенди

дерге боллукьду. Кьабарты-Малкьарны Эл мюлк министрствосунда айтханларына кере, аграрчыла бир гектардан 56,7 центнер мизеу алгандыла. Ол кеси да бурунгу жылны кёрюмдуюден 3,5 процентге кёпду.

Тирликлилик а мелиорацияны хайырындан ёсгенди. Былтыр суу салынган участканы хар гектарында 120-130 центнер нартох ёсдюрюп тургандыла. Сагьынылган

амал болмаса, ол эки кере аз боллукь эди, дейдиле специалистле.

Министерствода белгилегенлерича, арт кезиуде республикада мелиорация кенг хайырланылады. Сёз ючюн, ахыр эки жылны ичинде тийишли жерлени ёлчеми 17 минг гектарга кёбейгенди.

УЛБЛАШЛАНЫ Мурат хазырлаганды.

БАНК

Гитче эмда орта бизнесге – танг себеплик

Россельхозбанкны Кьабарты-Малкьарда бёлюмюню гитче эмда орта бизнес бла байламлы кредит портфелини ёлчеми 766 миллион сомдан атлаганды. Ахчаны асламысын – 545 миллион сомну гитче бизнес бла кьорешгенле алгандыла, деп билдиргенди финанс учрежденияны пресс-службасындан.

Былтыр банк бу категориялага кредитле бла 677 миллион инвестиция проектлерин тамамларга кьоратхандыла, ама техника сатып алгандыла, кезиуло сабан ишлени бардыргандыла эмда ишлери бла байламлы башха жумушларын тындыргандыла.

- Россельхозбанкда жыйырмадан артыкь энчи кредит программа барды. Аланы хайырындан предпринимательле производствону кьайсы кесегин суйселе да, ахча

бла жалчытып тирилтирге боллукьдула. Продукцияны жарашдырыу, сатыу огьесе бизнесни кенгертиу неда жангыртуу – башхасы жокьду, - дегенди банкны гитче эмда

орта бизнес бла ишлеген бёлюмюню башчысы Залим Алоков.

ОМАРЛАНЫ Мурат хазырлаганды.

8 ФЕВРАЛЬ – РОССЕЙДЕ ИЛМУНУ КЮНЮ

«Студентлени юйрете баргъаным сайын, кесим да сынам жыйышдырама»

–Назифат, къайсы бирибизни да жашауга, дунягъа кез къарамыбыз, баям, юйорден башланады. Не дерге боллукъса аны юсюнден?

–Анга не хазна угъай дерге боллукъды. Мен ариу элперибизден бири – Огъары Чегемде – ёсгенме. Билесиз, закийибиз Къулийланы Къайсын, Шахмырзаланы Саид, Бапыналаны Зариф да анда туугъандыла. Юйорде жети сабий болабыз. Барыбызны да бююнлюкде бийик билимибиз барды, эгечим Фатима экономика илмуланы кандидатыды.

Ата-анабыз кеслери окъуу-билим аламай къалгъан тёлүндиле. Болсада бизге, ёсдюргенлерине, аны жашауда кереклисин ангылатхандыла. Кече-кюн демей уруна, бизни окъутурга кюрешгендиле. Аны бла бирге уа ишден къачмазгъа, малгъа-бахчагъа къараргъа да юйретгендиле. Кеслерини бийик билимлери болмагъанлыкъгъа, ала газетибизни бир номерин оздурмагъандыла, китапланы окъугъандыла. Ол затлагъа бизни да тошюндюргендиле. Аслам жомакъ, таурух билгендиле. Алада уа халкъыбызны кеп сейир заты, акъыл сёзю сакъланды.

Бююнча эсимдеди, атабызны кеси къурагъан жомакъланы да айтычусу. Дагъыда ынабыз Гыжгъаланы Балажанни бизде къыйыны уллуду. Эшиу эшерге, бахчада тахтала этерге да андан юйоренгенме. Ол айтхан затла, ийнаныгъыз, манга энди да жашауумда болушлукъ, нёгерлик окъунамы дейим, болганлай гурадыла. Ала эсли да, кючлю да тёлү болгъандыла. Жаланда сёлери бла угъай, кеслерини тамамлагъан ишлери, ариу къылыклары бла да тошюндюргендиле жашауга. Не десек да, сабий кёре турса да, андан аслам затны кесине алады.

–Адам илмуну бир кюнню ичинде сайлап да къыймайды. Ол нени жолумду деген сезимге къалай бла келгенсе?

–Илмуну соймесенг, анга келирге къыйынды. Голню юсюнден окъуна бу ариу зат къалай ёсе, айный болур деп сагъыш этмесенг, ол санга бир бош хансча кёрюноп къаллыкъды. Болсада вузну бошагъанлай окъуна аспирантурагъа кирирча, иште тохташырча жер жокъ эди. Аны себепли Биринчи Чегемде гимназияда устаз болуп да турганма.

Ызы бла уа мен эм алгъа КъМКЪУ-ну битеулю эмда биологиялы химия кафедрасына келеме, аспирантурагъа да киреме. Ол кезиуде Сафарби Шахапсов университетде бизни кафедрада ишлегенди. Аны бла кенгешип, теманы да сайлайбыз. Алай а аны кеп да бармай билим беруину, илмуну эмда жаш тёлюню ишлери жаны бла министри къуллугъуна саладыла.

Мени ишим а жартылай къалып, биохимия жаны бла илму башчы излерге да тынч болмагъанды. Бир жол а КъМКЪАУ-да аллай адам болгъанын эшитеме. Ары келгенimde, микробиология кафедраны таматасы, биология илмуланы доктору Битирланы Анатолий мени тилгемме угъай демейди. Теманы да тюрлендирип, аны бла жангъдан ишлеп башлайма.

Биология илмуланы кандидаты Мырзаланы Мухтарны къызы Назифат КъМКЪУ-ну медицина факультетинде гистологиядан, цитологиядан эмда эмбриологиядан дерсле береди. Алыкъа алимлик жолунда жаш специалистте санала эсе да, ол бардыргъан тинтиуле бююнлюкде бу жаны бла ишлегенле сейирдиле. Ол ВАК-ны илму журналларында, «Скопус» базагъа кирген изданилада басмаланган жюзге жууукъ ишни авторуду.

Кеп болмай а аны «Мониторинг состояния водных объектов, их морфометрических особенностей, количественных и качественных показателей водных ресурсов, водохозяйственных систем и сооружений Кабардино-Балкарской Республики» деген монографиясы чыккъанды. Андан сора да, бийик окъуу юйлене студентлери, аспирантла хайырланалырча тёрт окъуу пособие хазырлагъанды. Профессионал байрамыны алында биз аны бла ишини, башха затланы юслеринде да ушакъ этгенбиз.

Элде ёсгеним себепли табиьгъатха, тегерекдеги къудуретге соймеклигим уллуду. Биологиядан устазым Аккайланы Люляны да бу предметте сейирми къозгъалуунда къыйыны асламды. Баям, илмуда бу жолну да аны ююн сайлагъанма. Диссертациямы жаза туруп, кеп жерге, ол санда Дагъыстаннга, барыргъа да тошгенди. Алада да мен кюрешген тема алыкъа толусунлай тинтилгенди. Аны себепли Анатолий Мурашевич бла бирге бардыргъан ишбизге къайда да сейир уллуду. Аны кесин да 2010 жылда Москвада К.И. Скрябин атлы Битеуроссей излем гельминтология институтда (ВИГИС) къорулагъанма.

–Сен илмуда ачыкълагъан теманы жамауатха не хайыры барды, недеди къыйматы?

–Ол бизде алыкъа тинтилмеген темады. Аны себепли бу жаны бла ишлеген да сейирди. Диссертациямы Къабарты-Малкъарны сууларында жашагъан чабакълада тюбеген ауруулагъа жоралагъанма. Биохимия – ол жаныуарны, адамды да чархын тинтен илмуду. Мен бардыргъан иш а химия, биология бла да къыска байламды. Алай эсе уа, инсан билмесе, чабакъда тюбеген ауруу адамгъа да жугъуп къалыргъа болады.

Бююнлюкде тюрлю-тюрлю ашарыкыла жайылгъандыла, ол санда сушили, быллай этлери бла салатла, аз тузлары бла отда къуурулмагъанны неда къайнатылмагъанны хайырланадыла. Кепле ангыламайдыла, биширилмеген чабакъны хаталы микроблары описторхозну, клоронхозну, бауур аурууну дегенча къозгъагъанын эмда аны хаталы болгъанын.

Мен балыкъланы республикада хар бир суудан алып, алай тинтгенме. Алада тюбеген ауруула бир бирлерине арталлыда ушамайдыла, тюрлю-тюрлюледиле. Черкелени экологиялары сакъланмагъаны жаланда чабакълагъа угъай, адамлагъа

да къоркъуулу болгъанын билесиз. Аны себепли бу проблема бизни барыбызны да сагъыш этдиреди. Балыкълар уа дарманла бла багып къарагъанма. Кез кере, аланы игиге айлангъанлары сейирге къалдыргъанды.

Бу алыкъа тинтилмеген тема болгъанын айтханбыз. Сора чабакълада аллай ауруула бардыла деп билерча тойноп эди. Мындан ары ишим ол суула адамлагъа къаллай хата келтирирге боллукълары бла байламлы этерикме. Жаланда аурууаны тинтип къыймай, алагъа дарманла да излерикме.

–Быйыл «Илмуну эмда технологияланы жылы» деген белги бла озарыкъды. Аны бла байламлы уа къаллай умутларын бардыла?

–Бусагъатда «Гистологические исследования на клеточном и тканевом уровне при паразитарных инвазиях описторхоза, при заболеваниях печени человека» деген тема бла ишлеп башлагъанма. Бу жаны бла муратларым кепдиеле. Алгъаракълада Екаторинбургта илму конференцияда гистологиядан иш жазып жибергенме.

Ол «Наука России» журналда басмаланырыкъды. Анда аурууну баямлауну жангы амалларыны, аланы хайырлануу бла байламлы студентлени не халда окъутурга тийишлисини, гистология анализ къалай этилирге кереклисини дегенча затланы юслеринден кесими оюмларымы ачыкълагъанма. Мен жашауда халкъ медицинаны да хайырлануучума. Анда болгъан багыулагъа, мадарлагъа ийнанама. Заман табып, рецептлени жыйышдырып, аны юсю бла да бир китап басмалар умут этеме.

–Бардыргъан ишинден тышында, нени багъалайса?

–Туугъан элими, жерими. Кечгюнлюкде адамларыбыз тауларыбызгъа, ташыбызгъа-сууубузгъа бошдан тансыкъ

болмагъандыла. Аланы юслеринден жырла, назмула да анстан такъмагъандыла. Ёсген элимде солугъанча, аны табиьгъатына, андан тапхан жюрек тынчлыгъымча ырахатлыкны бир жерде да тапмагъанма.

Туугъан юйонге барып, анангы къучкъласанг, андан уллу насып къайда! Шукур къудуретге, ол жаныбызда тургъанына. Дагъыда мен эгечлерими, къарындашларымы, юйде манга ариу айтып, ишлерге да онг берген къыйын ата-анамы багъалайла. Ала барысы да саулу къады кесими эм насыплыгъа санайма.

–Сен тамбла врачла боллукъ жаш тёлюню лаборатория ишле бардыргъа да юйретесе. Хар негиз да жетишемиди?

–Лабораторияла, приборла, керекли расворла жетишеген кезиу да болуучуду. Алай эсе да, студентлеге бир тинтиуну берирден алгъа аны кесим тамамлайма. Аны ахыры неге келлигин ёз кезюнг бла кермей, алагъа этигиз деп къоялмайса. Алай бла уа, аланы юйрете баргъаным сайын, кесим да сынам жыйышдырама. Артда ол билимими пособияла жарашдырыуда хайырланама.

Мындан ары да быллай тинтиуле бардыргъан бирси илму учрежденияла бла да байламлыкъ жюрюте, ала не бла кюрешгенлерине къарагъанлай, эс бурганлай турлукъма. Интернетде бир жангы зат излеп, ишимде аны хайырларыгъа да кюрешеме. Мен врач боллукъ жашланы бла къызланы окъута эсем, ала тюз эм тынгылы багыууну амаллары бирлере керекдиле. Аны себепли бу жанына артыкъда бек къыйгырама. Адамланы ауруу къыйынлыклары не аз да селейтир мадарланы излегенлей турама.

Студентлеге аслам тюрлю эксперимент этип да кёрюзгенме. Бауур, эт ауруулада адамны чархында къаллай торлениуле болгъанларын ангылатхана. Жетишеген зат болса, кесим излеп, жарашдырып, жаш адамла дерсте сейирлерди бла келирча этерге кюрешеме.

–Бош заманын уа къалай хайырлануучуса?

–Аллай кезиулерими асламысында юйорюме саугаларгъа излейме. Ишден юйге келсем, неда башха заманда къартларым бла олтуруп, алагъа къараргъа неда ушакъ этерге сойючюме. Не десек да, абадан адамла бар жерде берекет, ырахатлыкъ да башха тюрлю болады. Аны кватларында мен да жюрек тынчлыкъ табам, арыгъанымы да унутам. Дагъыда, хар анача, сабийге да къыйгырама. Тюрлю-тюрлю ашарыкыла хазырлап, адамларымы сыйласам да къуунама.

Айхай да, заманымы бошуна тас этерге уа соймейме. Алайды да, ишим андан ары бардыра, илмуда жангы оюмларымы юслеринден сагъыш этеме, бу жаны бла литератураны окъуйма, статьяла жазам, окъуу пособияла жарашдырама.

Ушакъны МОКЪАЛАНЫ Зухура бардыргъанды.

ПРОЕКТ

Окъуучула тюзюнлей эфирде финанс экспертле бла ушакъ бардырадыла

Финанс окъуулулукъну онлайн халда бардырылгъан дерслерине былтыр Къабарты-Малкъардан 188 орта школ эмда энчи билим берген онсегиз учреждение къатышханды. Аланы окъуучулары битеу да 1575 лекциягъа тынгылагъандыла. Проектте къарагъанланы саны 30 мингден атлагъанды, деп билдиргендиле РФ-ни банкыны Къабарты-Малкъарда бёлюмонден.

Бу дерслени банк 2017 жылдан бери бардырады. Ала жаз башында бла кюзде ётедиле. Алгъаракъ-

да башланган кезиулу курс 23 апрельге дерди барлыкъды. «Окъуучулагъа ол финанс рынокну экспертлери бла тюзюнлей эфирде ушакъ этерге онг берген амалды. Алагъа кредитлени, страхованияны, налогланы эмда пенсияланы, бизнесге тийишли финанс инструментлени, ача жыйыуну, киберкъоркъусузлукъну жорукъларыны юсюнден кеп сейир затла айтыладыла. Быйылгы курсда уа инвестицияла бла байламлы информация да берилликди», - дегенди банкны бёлюмоню башчы-

сыны орунбасары Аслам Калов.

Вебинарлагъа интернетте къошулган орта школаны къайсысы да къатышыргъа боллукъду. Быйыл а анга учреждениядан байламлыкъгъа чыгып угъай, юйде олтуруп да къошулурга онг барды. Проект бла байламлы битеу информация www.dni-fg.ru сайта белгилениди, заявланы да анда берирге тийишлиди.

УЛБАШЛАНЫ Мурат хазырлагъанды.

Әсәе тутуу

Школчуланы учундура, базындыра да билген устаз

Адам улуну сезими алай кувралыпды: эсине жалаңда ахшы затланы тюшюрюрге излеу. Асламында ала сабий эм школ заманыбыздан көзиуледиле. Бютюнда устазларын адамла энчи хурмет бла эсгередице.

Бу жол да мени ушакъ нөгөрлерим аллай адамны юсюнден уллу жылыулукъ бла сагъыннандыла. Мен аны кеси бла таныш туююл эдим, алай башхаладан а көп кере эшите турганма. Аны себепли аны кесим таныгъанча болома.

Бачиланы Идрисины жашы Биляка... Герпегежчилени бир телюсюню эсинде ол аскерчи сыфатда сакъланганды. Ата журтну аллында борчун толтуруп кыайтхан жаш туугъан элинде мектепде ишлеп башлагъанды. Ол жыллада аны кюлюнда окугъанланы кез алларында Биляка Идрисович субай аскерчилей кыалганды. Башхала уа аны сыйы, намысы жюрюген сыннамлы устазныча хурметин көредиле.

Сохталарындан бири Биттирланы Исмайыл устазы тамблагъы кюнню кере билгенин энчи чертгенди. «Бир жол мен дерсими хазырлама келеме. Ол а уазын да тюрлендирмей, урушман да этмей, тынч кыатыма келип: «Мен санга эсгертиу этерге окуна уялама. Сенича уллу жашха!» - деген эди. Аны ол сөзлеринден мен бек ийменеме. Ол манга инсаннгача ийнанганы уа бек кыуандыргъан эди. Аны тас этмез ючюн а, ол кюнден башлап, дерсге хазырланмай келмезге кюрешгеми. Аныча керек сөз таба билген адамгъа мен жашаумда тюбемегенме», - дейди ол.

Сейир, бай дуниялы устазны сыйы, намысы да элде бек жюрюгенди. Мен оюм этгенден, чынтыт педагог аллай болургъа керекди. Окуучула аны бла экскурсиялагъа барыргъа бек сыйнганды. Тийреде сууланы, жерлени атларын, дорбуланы, дарман кырдыклары ол болмагъанча аламан билгенди, билимин да аладан кызгъанмагъанды. Миллет оюнарларыбызны көп тюрлюсюню юсюнден хапарлагъанды, нартланы

таурухларын туура этгенди.

Бийик билим алыргъа Бачиланы Биляка кечгюнчюлюкден кыайтхандан сора 1959 жылда таукел болады. КъМКЪУ-ну орус-малкъар тил бөлуюню киреди. Алай аскерге кыулукъгъа чакырылады. Запад Украинагъа тюшюп, бек иги радист-кодировщикге саналганды.

Ызы бла анга солдатланы юйретирге да буюраддыла. Холамлы жашны анасы көп ыспас кыагытла алганды аламан кыулукъ этгени ючюн командованианы атындан. Бютюнда бег а кыарындашы бла гиче эгечи ёхтемленгенди.

Биляка урушдан кыайтмай квалган атасыны бла жууукъларыны юслеринден көп сагъыш этгенди. Ала халкъгъа жетген кыыйлыккыны юсюнден билмей квалгъанлары бир жаны бла иги да болур эди.

Оноч жылны узакъ Азияда баш кечиндирге кюрешген малкъардыла, артка кыайтып, ата-бабалары жюрюген жолла бла жангыдан жюрюп башлагъанлары Аллахдан келген саугъа болганды. Ол а устазлыккы сайлап, халкыны ёсюп келген телюлерин юйретинуню айырып, таулулары атлары жалаңда игилик бла айтылырын излеп уруннганды.

Аскерден Биляка Идрисович КПСС-ни келечиси болуп кыайтханды. Урунуу жылларында ол көп тюрлю саугъалагъа бла Сыйлы грамоталагъа тийишли болганды. Алай бек уллу саугъа уа анга не заманда да адамланы ыразылыклары бла ыспас сөзлери эдиле. Аны сохталарыны араларында кеслерин илмугъа бергенле да бардыла. Аладан бири Къабарты-Малкъар Гуманитар илму-тинтиу институтну илму кыулукъчусу, филология илмуланы кандидаты Кючмезланы Ларисады.

Бизни школда чынтыт устазла көп болгандыла. Ол санда Биляка Идрисович да. Ма анычаланы хайырларында жетишгенбиз биз бюгюндюде көп затха да, - дейди Лариса кеси да.

МАХИЙЛАНЫ Азиза.

КОНКУРС

Сабийле таматаланы болушлукълары бла тюрлю-тюрлю усталыкълагъа тюшюнедиле

Къабарты-Малкъар кырал университетни Отарланы Керим атлы маданият арасы көп магыналы ишле этгени белгиледи. Ол былтыр декабрьни ал кюлеринде «Мени таурухлу аппам бла ыннам» деген конкурсну юсюнден билдиргенди республиканы устазларына бла окуучулагъа.

Культура араны таматасы Тюбейланы Светлана айтханнга кере, ол кыарчай-малкъар тилде барганды. Анга алыкта школгъа жюрюмеген сабийледен башлап, университетде окугъан студентле да кыатышхандыла.

Биджиланы Лиана.

Конкурсну не мураты болгъаныны юсюнден Светлана Мухтаровна былай айтды: «Бизни тин байлыккыбыз не көп санлы халкыны да аллай хазналарындан уллу туююл эсе, такъыр туююлдо. Ма ол ата-бабаларыбыздан квалган акъыл, адет-тёре энчилигибизни ёсе келген телюню юйретирге, тилибизни бла культурабызны жетишиллерин не кыада кенг жаяргъа борчулбуз.

Аны уа тийишли жашау сынаулары болгъанладан уста ким аталыккыды? Хар не да ата юйден, юйорден башланады. Аны чигинжилери уа - аппала бла ынналадыла. Аладыла юйде сабырлыккыны, жарашуулуккыны, жылыуу, сыймекликни, акъыл оюмланы да сакълагъанла. Аны юсюне быллай иш туудукъланы бла таматаланы араларын бютюнда байламлы этеди».

Эришиу юч тюрлю номинацияда барганды. Биринчиси аппалагъа бла ынналагъа аталган назмула эшитдириу. Экинчиси - таматаланы юслеринден хапарла жазыу. Ючюнчю тюрлюсю - видеороликке алдырыу. Назмула онлайн халда окугъандыла. Эсселе бла видеороликке маданият араны электрон адреси бла келгенди.

Тюзюк болур ючюн, эришиуе хазырлана туруп сабийлени жыл санларына кере бир ненча кыауумгъа бёлгенде: алыкта школгъа жюрюмегенле, 1-4, 5-8, 9-11 класслада окугъанла бла студентле. Хар замандача, бу огурулу ишге Кыарчай-Черкес кырал университетни студентлери да кыошылгандыла.

Эришиуге тиири кыатышханланы санында Нальчикни 9-чу, 11-чи, 27-чи, 32-чи, Чегем шахарны 1-чи эм 3-чу, Булунгуру, Жанхотияны, Бызынгыны, Жангы Малкъарны, Яникойну,

Хушто-Сыртны, Бедикни, Бабугентни, Звёздныйни, Кенделени 4-чу, Шалушканы 1-чи, Огъары Малкъарны 2-чи, Тырнауузну 3-чу школларыны окуучулары бардыла.

Назму окугъанланы санын айтхан кыйынды. Бир-бир сабийле кеслери тагып да айтхандыла аланы. Жюрины келечиси КъМР-ни культурасыны сыйлы кыулукъчусу, Шимал Кавказны искусстволарыны кырал институтуну тамата устазы Бопталаны Мурат: «Ол бусагъатда бизни бек кыайгылы этген шартды да, ма аны ючюн мен, назмулагъа тынгылагъанда, балала ана тиллеринде кыалай сёлешгенлерине артык эс бурганма. Шахарда жашагъанла чалдырып окугъандыла, назмуланы бары да бирча шатык айтмагъанлары кертиди.

Алай а кыуандыргъанла да көп болгандыла. Ючыллыккы

Серакуланы Милана.

жашчык, төртжыллыккы кызычык - аланы ариу малкъар тилде сёлешгенлери мени артыккъа, кёлуюню кётюргенди. Аллай сабийле барда, тилибиз да тас болуукъ туююлдо, халкылыгыбыз да сакъланырыккыды», - дегенди.

Къулийланы Къайсын атлы Малкъар кырал драма театры актрисасы Алтууланы Халимат: «Быллай тюбешиле сабийлени миллет ызгъа, кылыккыга юйретедице. Таулу болмагъанла да кыатышхандыла мынга. Аланы алай итингенлери кыуандырады. Тюбейланы Светлананы бла Аппайланы Ларисаны былай проектлери бек магыналыдыла.

Тили болмагъанны тамбасы жокъду дейдице. Миллетге керекдиле быллай ишле. Фахмулу жаш төлбюз барды. Бу конкурсдан сора да, мен мында белгилеген сабийлерими кесими жандаурулук фондумда «Я звезда!» деген проектге чакырыргъа умутлама», - дегенди.

Эсселе эришиуню жорукъларында жазылган мардалада тюшгенди жюрины кюлуна. Аны кыауумунда уа артистле, жазычула, аллимле, режиссерла да болгъандыла. Ала сабийлени тилин билгенлерине, тизгинлиликлерине, кеслерин

Гузиланы @мар аппасы бла.

жюрютюлерине, темары кыалай ачыккылаалгъанларын эс бургандыла.

Эсселени саны эки жыйырмагъа жетгенди. Алагъа сабийле кыалай атагъанлары да белгилерча сейирди: «Мени багъалы аммачыгъым», «Югюлю аппам», «Юйюбюзно кыуаты», «Аты кыби ариу ыннам», «Мени жигит аппам», «Юйюбюзно чырагъы», «Аппамы тереге», «Жарык кёллю, ариу сёлую ынначыгъым»... Атлары окуна айтып турады сабийле жазгъанларына салган жылыулуккыню юсюнден.

Видеороликке бир да сейир эдиле. Асламысында - эл жердеде алынганла. Ол юйлеге кыонаккъа багъанча, алай сюйюп кыарагъандыла төречиле алагъа. Бу кысыха кинолада таулу юйорлени жашау халлары, толу туююл эсе да, аламан ачылганды. Айхай да, конкурсну аллай мураты жокъ эди, алай бу ишни юсюнде көп затха эс бурургъа тюшгенди.

Къартны кыатында ёсген сабийле энчи болгъанларын билебиз. Видеороликкеде ёмюрледен келген халкъ хунерибизге туудукъларын илешдирген таматаланы көргенде, миллет энчилигибиз бютюнда туура болгъанды. Малгъа аппасы бла бирге бичен салган сабийни кыол азын жалагъан бузоу, сюрюнюню суугъа сюрюп бара туруп, бир бири бла ойнакылагъан кыоула, багъылган ирикке, сабийле аш атхан юй кыанатлыла, аппасы бла бирге кыоуна бычыч, чөгюч да жарашып, шинтик ишлеген туудугу, аппасы бла элберлени жууапарын билген, шахмат ойнаргъа юйренген жашчыккъа, аш этерге, кыол усталыккыга тюзелирге итинген кызычыккъа... Таулула кимден да артка кыалмай, ариу жашагъанларын көргюзгендиле ол роликке.

Пандемияны заманында конкурсну башха тюрлю этерге онг жокъ эди. Саугъала беруню юсюнден да энчи билдириу болуукъду. Хорлагъанла Къабарты-Малкъар кырал университетни Отарланы Керим атлы маданият арасында дипломла, махтау кыагытла, эсде тутарча саугъала да аллыккыдыла. Сабийлени кыуандырыргъа сюйгенле да бир жанында кыалмазла.

МУСУКАЛАНЫ Сакина.

Тарых

Суу сурат кызыны эсге салдыра турган саугъала

Бу хапарымда артык эрте да болмаган, шендо уа унутула барган, ариулугуу бла кез кыяматхан малкърлы кызыны хапарын айтама. Кимди ол? Онтогузунчу ёмюрню башында Огъары Малкърда, Кюнюм элинде ташдан кыланган уллу кылада юйюрю, юйдегиси бла Абайланы Алиймырза жашаганды.

Аны биринчи юйдегиси Жанхотланы тукумдан эди. Ол бир кызы, бир жаш тапханлай, кеп турмай ауруп ёледи. Кызыны халкъда жюриюген аты Ариу кызы эди. Жаш а аты айтылган Гиргокъ. Ол жашау нёгерге Бахсан аууздан Орусбийланы Мусосну жашы Кертибийни кызын алады. Алагъа жаш бла кызы туудыла. Биринчиге Азор дегендиле. Жарсыугъа, тишируу белгисизлей кыалганды.

Тукумда жюриюген хапарга кёре, Алиймырзаны кызы суу суратча ариу болганды. Той-оюнда анга энчи эс буруп кырагандыла. Аллай жерледен ол кез тиймей кыайтамаганды. Ол тигиу ишге да бек уста эди.

Муну хапары Тау артына да жетеди. Узакъ жерледен окууна аны тилеп тебирейдиле. Кесини багъасын билген, кесине тийишли излегенди, кёплеге биосюремегенди. Бир кере уа Горжюден Гелиани тукумдан бий жаш келеди. Кызы аны жаратады да, анга барырга ыразылыгын билдиреди.

Буте тау элдеде айтылып турган уллу той кыуралады. Жюзден артык адам келген эди киеу жёнгерле. Абайлары да кыонакылагъа иги тобийдиле. Асыралган бугъала содыла, уллу кызанлада боза биширедиле. Кеп кечелени, кюнлени кыонаклары бир жуук керекли этмей кыарайдыла. Таулу бийле да кеслерини кыолайлыклары, кючлерин кёргозтедиле. Ахырында уллу берне салып ашырадыла.

Кызыны биргесине да кыауум адам барганды. Эбизеле да малкърлыладан артка кыалмай кыарайдыла кыонакларына. Келинлерини ариулуку-

ларын кёргенде уа, ол кесини арбазына келгенча, хар бири да кыууана эдиле.

Кеп сыйлы саугъала кюллу болуп, бир ыйыкъдан малкърлыла ызларына кыайтадыла. Анда кыалган кызыны юсюнден айтханда уа, жарсыугъа, аны ёмюрю узакъга созулмады. Жангы жерни хауасымы, суууму жарашмады огъесе башка сылтауму болду, кеп да турмай, ауруп ауушады. Жашлай дуниядан кетген жаннга эки жаны да бек жарсыидыла. Алай кыадарга амал жокъ.

Бираздан Абайланы эбизе жуууклары келедиле. Кеп саугъада келтиредиле. Аланы араларында кюнюш адырла, бир машок тазаланмагъан алтын, кыара кюнюш, накъышла бла жасалган эки уллу мюйюз, дагыда кеп башка затла. Ким биледи, ол заманлада аллай уллу мюйюзлю малла жюриюген эселе да бу тийреледе, бюгюнлюкде уа кёрюнемейдиле.

Бизге жетген хапарлагъа кёре ала тенгиз ийнекникиле неда суу ёгнозюкюледиле, дегендиле. Кыалай-алай болса да, эбизеле аны бек сыйлы саугъага тергеп келтиргендиле. Мюйюзлени узунлуклары 80-шер сантиметр боладыла, хар бирине уа 3 литрден артык суу сыйнады.

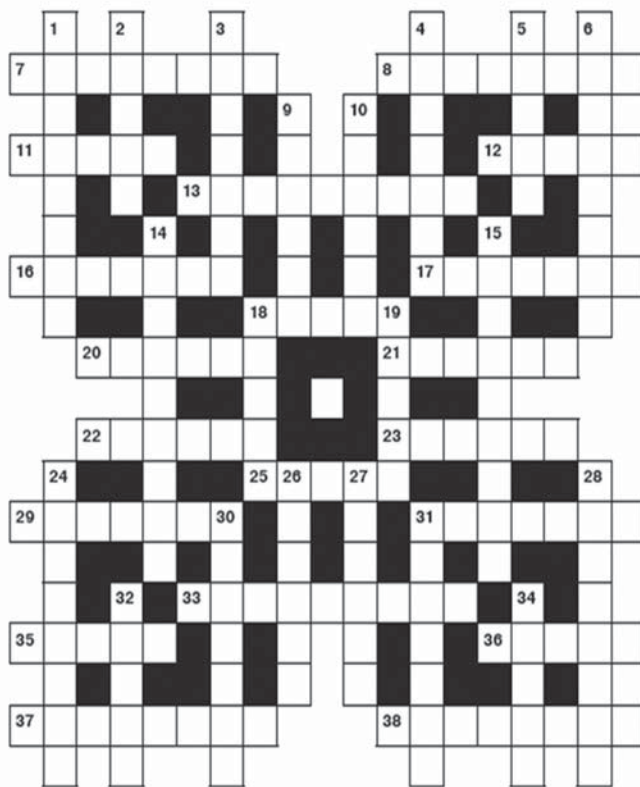
Энди андан бери эки ёмюрге жууукъ бола келеди. Адамла тууа, тёлөле бир бирлерин алыша барадыла. Абайланы ариу кызыларын таныгъала дунияларын эрте алышхандыла. Бу хапар а таурухха айланьп барады.

Алай аны керти болганына уа эбизеле келтирген адырладан бир кыауумуу сакланганы эм ол эки мюйюз шагъатлыкъ этедиле. Бюгюнлюкде сагъынылган кюнюш накъышлары жокъдула. Ала кыобарылып, кечгюнчюлюкню кыыйн заманларында сатылгандыла. Мюйюзле кеслери уа, озгъан заманланы тилсиз шагъатларыча, энта да тукумда сакъланадыла.

ЛЕЙЛУН УЛУ.

СУРАТДА: суу ёгнозю мюйюзлери, кюнюш адырла.

Сёзбер

ЭНИНЕ: 7. Музыка инструмент. 8. Сохан бла кыошу тахтада ёседи. 11. Католикде дин кыулукчу. 12. Болжаллы ышык. 13. Кыанатлы. 16. Ала кёкде жюзедиле, кыара, акъ да боладыла. 17. Анга юйренир ючюн окуйду адам. 18. Ол иги болса адамда, аны ким да суети. 20. Бюгюн не тюнене угъай, жууукъ заман. 21. Айы, санау да болган тишируу ат. 22. Андан азан айтылады. 23. Жауундан сора ала тейден келедиле. 25. Сууда жашайды. 29. Заранлы ханс. 31. Кыара киштик аллынъ бла ётсе келген сезим. 33. Билмей турганлай болган ачы. 35. Арпага алай да айтадыла. 36. Ичмесенг - Ануар, ичсенг - жаныуар. 37. Урушда ол бек керекди. 38.

Минги тау тийресинде жашаган адам. **ЁРЕСИНЕ:** 1. Таулу аш. 2. Умут. 3. Ханны кызы. 4. Кючо болган. 5. Аллай бийче болганды тейрилени заманында, аналыкны бла сабийликни кыоруулагъан. 6. Жетишимсизлик салган болум. 9. Кыою жюнюн бир тюрлюсю. 10. Бузоула кютюучю. 14. Тёзе кетсе, кыазак ол ишге тийишли болады дейдиле. 15. Жолга чыгъарык. 18. Татлы гыржын. 19. Анга минип, сууда жюзедиле. 24. Кыуанч аныз болмайды. 26. Арканга атхан машок. 27. Жигер ишлегенле. 28. Тилей айланган жарлы. 30. Тишируу ат. 31. Ауруп кыйналынуу бир белгиси. 32. Эрлен. 34. Сау кыабырганы алган музыка инструмент.

ГАЗЕТНИ 9-ЧУ НОМЕРИНДЕ БАСМАЛАНГАН СЁЗБЕРНИ ЖУУАПЛАРЫ:

Энине: 1. Кыандагъай. 6. Жулдуз. 7. Атаман. 9. Алгышлыкъ. 11. Кырау. 12. Кыайын. 13. Акъсаклыкъ. 20. Чамхана. 21. Шитхала. 22. Кыанжол. 23. Ылытхын. 24. Кыаргала. 26. Жаубауур. 30. Чыракъ. 31. Балык. 32. Кыарылгач. 33. Жакълау. 34. Жаухар. 35. Чырахтан. **Ёресине:** 2. Ауурлукъ. 3. Айтхылы. 4. Кыурман. 5. Чардак. 8. Чыдамсызлыкъ. 10. Кыыйнамакылыкъ. 14. Сыналыу. 15. Лахорчу. 16. Ачлыкъ. 17. Андыз. 18. Китап. 19. Балас. 25. Такъмак. 27. Абазалы. 28. Утагъала. 29. Халжар.

Учредитель: Кыабарты-Малкър Республиканы Парламенти бла Правительствосу

Баш редактор
АТАЛЛАНЫ ЖАМАЛ

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редактору орунбасары)
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат,
(баш редактору орунбасары)
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь),
ТРАМЛАНЫ Зуухра,
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:

Редактору приёмный - 42-63-01. Баш редактору орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркиндиклерин кыоруулау жаны бла Кыабарты-Малкър регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрде регистрация этилгенди.
Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - 51532

Газетни басмагъа "КъМР-Медиа" ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этенди.

Газет "Издательство "Южный регион" ООО-ну типографиясында басмаланганды.
Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Номерге графике кёре 19.00 сагъатда кыол салынады. 20.00 сагъатда кыол салынганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРНИ ЧЫГЪАРГАНЛА:

Кетенчиланы Зульфийа, Кучукуланы Сафият - жууаплы секретары орунбасарлары; Балиланы Феруза (1, 2, 3, 4-чю бетле), Геляланы Валентина (9, 10, 11, 12-чи бетле) - корректорла.

Тиражы 1188 экз. Заказ № 226
Багъасы 15 сомду.

РЕДАКЦИНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Налчык шахар,
Ленин аты проспек, 5
электрон почтасы:
elbor_50@mail.ru